

Hemşirelik Öğrencilerinde İletişim ve Empati Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Kanıt Temelli Müdahaleler

Şeyma Zübeyde Albakır¹

Oytun Efe Toy²

Birgül Özkan³

Özet

Hemşirelik öğrencileri hastalarıyla terapötik ilişkiler kurmaktadır ve geleceğin hemşirelik profesyonelleri olarak etkili iletişim ile empati becerileri konusunda eğitim almaları gerekmektedir. Bu sistematik incelemenin amacı, hemşirelik öğrencilerinin iletişim ve empati becerilerini geliştirmeye yönelik kanıt temelli müdahalelerin etkisini ortaya koymaktır. Araştırma 2016-2026 yılları arasında, hemşirelik öğrencilerinde iletişim becerileri ve empati becerilerini geliştirmek üzerine yapılmış olan deneysel, randomize kontrollü araştırma ve karma müdahaleleri içeren çalışmaları kapsamaktadır. Çalışma Yüksek Öğretim Kurulu Dokümantasyon Yayın ve Daire Başkanlığına ait veri tabanından tam metnine ulaşılabilen tezlerle yürütülmüştür. Araştırmada iletişim becerileri ve empati becerileriyle ilişkili 1760 teze ulaşılmıştır. Bu tezlerden hemşirelik alanında yapılmış 150 çalışma belirlenmiş, müdahale programı içeren 10 tez incelenmiştir. Araştırmada, “iletişim becerileri”, “communication skills”, “empati”, “empathy”, ve “hemşirelik”, “nursing” terimleriyle kombinasyonlar yapılarak tarama yürütülmüştür. Değerlendirme ölçütlerini karşılayan toplam 10 tez, PICO (S)’a (P: population), (I: interventions), (C: comparators), (O: outcomes), (S: study designs) göre incelenmiştir. Araştırma kapsamına alınan tezlerde en fazla doktora (n=9) tezine rastlanırken, yüksek lisans

- 1 Arş. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Psikiyatri Hemşireliği A.D., seymaalbakir@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1809-010X
- 2 Hemşirelik Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, oytunefetoy@gmail.com, ORCID ID: 0009-0008-0471-9270
- 3 Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Psikiyatri Hemşireliği A.D., ozkanbirgul7@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1271-8007

tezine (n=1) çok az rastlanılmıştır. Tezlerin en çok 2024 yılında (n=3), Hemşirelik Anabilim Dalı'nda olduğu (n=6), en çok Randomize Kontrollü Deneysel Araştırma (n=8) olduğu ve 2 çalışmanın karma yöntemde olduğu belirlenmiştir. Uygulanan müdahalelerin; öğrencilerin bilgi beceri düzeylerini arttırdığı, öğrencilerin hasta ve hasta yakınlarıyla empati yapma, problem çözüme, iletişim başlatma-devam ettirme, özgüven ve atılganlık becerilerinin gelişimi üzerinde pozitif yönde etkili olduğu görülmüştür. Hemşirelik öğrencilerinde iletişim ve empati becerilerini geliştirmeye yönelik yenilikçi yöntemleri eğitim süreçlerine entegre eden ve niteliksel çalışmaların etkilerini değerlendiren müdahale çalışmalarının artırılması önerilmektedir.

1. Giriş

Hemşirelikte empati ve iletişim kavramları, hemşirelik öğrencileri için temel ve kritik beceriler arasında yer almakta olup, iletişim ve empati becerilerini geliştirmeye yönelik müdahalelerin mesleki beceri gelişimini destekleyici önemli katkılar sağladığı belirtilmektedir (Li et al., 2025). Hemşirelik öğrencilerinin klinik ortamlarda karşılaşabilecekleri çok boyutlu ve karmaşık durumlar dikkate alındığında, hasta bakım sürecinin etkili ve nitelikli biçimde yürütülebilmesi için iletişim ve empati becerilerinin kazandırılmasının gerekliliği vurgulanmaktadır (Gutierrez-Puertas et al., 2020). Kişilerarası ilişkiler kuramında Peplau, danışanlarla çalışırken yararlı bir gözlem biçimi olarak “empatik bağlar”dan, yani başkasının duygularını hissedebilme yetisinden söz etmektedir (Alligood, 2018, p. 48). Travelbee, empatiyi insan-insana ilişki modeline dâhil etmiş ve onu “başka bir kişinin entelektüel ve duygusal olarak kavranması” şeklinde tanımlamıştır (Meleis, 2011, p. 365). Hemşirelik öğrencileri hastalarıyla terapötik ilişkiler kurmaktadır ve geleceğin hemşirelik profesyonelleri olarak yetiştirilmeleri gerekmektedir (Kiani, Balouchi & Shabsavani, 2016). Hemşirelik profesyonelleri, mesleki bilgi birikimlerini ve teknik becerilerini, bakım sürecinin etik ve duygusal boyutlarıyla sentezleyerek hastayla kurdukları etkileşimi şekillendirebilmeleri için hastaya bütüncül (holistik) bir bakış açısıyla yaklaşabilmeleri, eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları ve tedavi edici (terapötik) iletişim tekniklerini empati ile harmanlayarak kullanabilmeleri gerektiği vurgulanmaktadır (Arzu & Kıvanç, 2024). İnsan ilişkilerinin merkezinde yer alan iletişim, hemşirelik uygulamalarının temel dinamiklerinden biri ve bakım sürecinin temel unsurları arasında yer almaktadır (Bramhall, 2014). Mesleki eğitim süresince farklı yöntemlerle geliştirilebilen ve sağlıklı bir etkileşimin ön koşulu olarak belirtilen empati yeteneği de hastaların duygularını ve düşüncelerini daha rahat ifade etmelerine zemin hazırlamaktadır (Bilge & Bilge, 2017; Levett-Jones, Cant, & Lapkin, 2019). Tüm bu yönleriyle değerlendirildiğinde, hemşirelikte kurulan nitelikli iletişimin, tedavi sürecini

destekleyen terapötik bir güce sahip olduğu görülmektedir (Molu, Ceylan & Özcan, 2019).

Bu bağlamda hem öğrencilerin eğitim gereksinimlerini hem de hastaların ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla hemşirelik öğrencilerinde iletişim ve empati becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir (Cho & Kim, 2024). İletişim ve empati becerileri hemşirelerin hastaların gereksinimlerine uygun şekilde yanıt vermelerini sağlamalarına olanak tanımaktadır (Ko, Seo, Lee, Ha, Kim, & Park, 2025). Bu doğrultuda, hemşirelik öğrencilerinin iletişim ve empati becerilerini geliştirmeye yönelik müdahalelerin, hemşirelerin iletişim ve empati becerilerini geliştirip geliştirmediği sorusu gündeme gelmektedir.

1.1. Amaç:

Bu çalışmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin iletişim ve empati becerilerinin geliştirilmesine yönelik kanıt temelli müdahaleleri sistematik bir çerçevede incelemek, söz konusu müdahalelerin etkililiğini değerlendirmek ve elde edilen bulguları eleştirel bir bakış açısıyla bütüncül olarak analiz etmektir.

2. Yöntem:

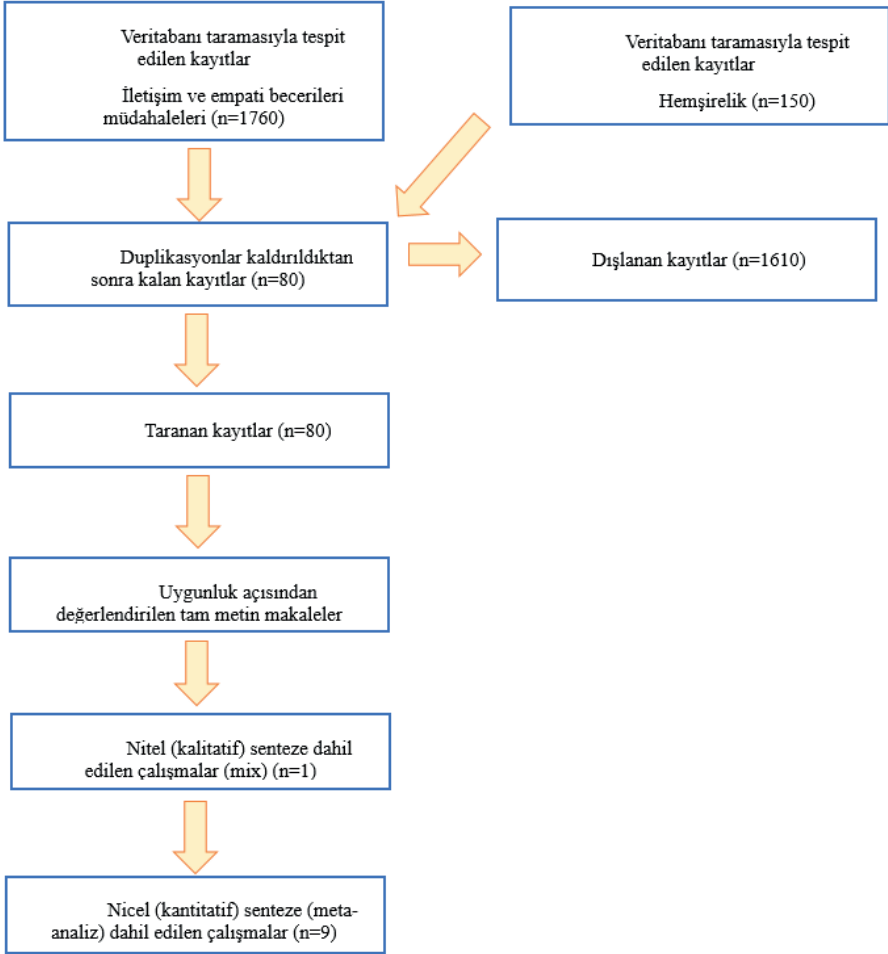
Araştırma 2016-2026 yılları arasında, hemşirelik öğrencilerinin iletişim ve empati becerilerini geliştirmeye yönelik kanıt temelli müdahaleleri içeren çalışmalarla yapılmış bir sistematik derlemedir. Çalışma, Sistematik derlemenin raporlaması Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses (PRISMA) akış şemasına uygun olarak yapılmıştır (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses [PRISMA], 2020). Çalışma süreci; tarama kayıt, eleme, uygunluk değerlendirme, veri çıkarma, sentez ve kayıt aşamaları PRISMA akış şemasına göre yürütülmüştür (Şekil 1). Araştırma sorusu PICO (S) (P(Population), I(Intervention), C (Comparison), O (Outcome) S (Study Designs)) modeline göre oluşturulmuştur (Tablo 1). Bu doğrultuda araştırma sorusu ‘Hemşirelik öğrencilerinin iletişim ve empati becerilerini geliştirmeye yönelik kanıt temelli müdahaleleri içeren son 10 yılda yapılmış lisansüstü çalışmaların kapsam ve içeriği nedir?’ olarak belirlenmiştir. Çalışma, Yüksek Öğretim Kurulu Dokümantasyon Yayın ve Daire Başkanlığına ait veri tabanından tam metnine ulaşılabilen tezlerle yürütülmüştür. Araştırmada, “iletişim becerileri”, “communication skills”, “empati”, “empathy”, ve “hemşirelik”, “nursing” terimleriyle kombinasyonlar yapılarak tarama yürütülmüştür. Araştırmaya dahil edilme kriterleri olarak; 2016-2026 yılları arasında yapılmış olma, hemşirelik alanında yapılmış olma, tam metin erişime açık olma, hemşirelik öğrencilerinin iletişim ve empati becerilerini geliştirmeye yönelik kanıt temelli müdahaleleri içermiş olması uygulanmıştır. Araştırmadan dışlama kriterleri olarak; hemşirelik dışı çalışmalar,

açık erişim olmayan çalışmalar ve 2016 yılı öncesinde yapılmış çalışmalar olarak belirlenmiştir. Araştırmada iletişim becerileri ve empati becerileriyle ilişkili 1760 teze ulaşılmıştır. Bu tezlerden hemşirelik alanında yapılmış 150 çalışma belirlenmiş, müdahale programı içeren 10 tez incelenmiştir.

Değerlendirme ölçütlerini karşılayan toplam 10 tez, PICO (S)'a (P: population), (I: interventions), (C: comparators), (O: outcomes), (S: study designs) göre incelenmiştir. Veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen soru formuna göre değerlendirilmiştir. Bu sorular; araştırmacının adı, yıl, yazar ve alan, tür, yöntem ve desen, örneklem ve araştırma sonuçlarından oluşmaktadır (Tablo 2). Her bir tarama araştırmacılar tarafından kontrol edilmiştir. Ardından araştırmacılar ilgilenilen verileri, veri çekme aracı doğrultusunda değerlendirmiştir. Araştırmacının amacına uygun olmadığı sonucuna ulaşılan kaynakların ise çıkarımı sağlanmıştır. Bu çalışma yayınlanmış lisansüstü çalışmalar üzerinden yürütüldüğü için etik kurul onayına ihtiyaç duyulmamaktadır.

Tablo 1. PICOS Araştırmasında Kullanılan Arama Terimleri

PICOS	Arama Terimleri
P (Population)	2016–2026 yılları arasında Yüksek Öğretim Kurulu Dokümantasyon Yayın ve Daire Başkanlığı veri tabanında yer alan, tam metnine ulaşılabilen hemşirelik öğrencilerinin iletişim ve empati becerilerini geliştirmeye yönelik kanıt temelli müdahaleleri içeren çalışmalar; hemşirelik alanında yapılmış 150 tez; müdahale gruplarına psikososyal yaklaşım içeren program uygulanmış 10 tez.
I (Interventions)	Hemşirelik öğrencilerinin iletişim ve empati becerilerini geliştirmeye yönelik kanıt temelli yaklaşım içeren programlar (deneysel randomize kontrollü araştırma ve karma müdahaleler).
C (Comparators)	Müdahale uygulanmayan kontrol grupları
O (Outcomes)	İletişim ve empati becerilerini geliştirmeye yönelik sonuç değişkenleri; iletişim ve empati becerilerini geliştirmeye yönelik müdahalelerin etkisini değerlendiren ölçek puanları ve ölçme araçlarıyla belirlenen çıktılar.
S (Study designs)	Değerlendirme ölçütlerini karşılayan toplam 10 tez; deneysel, yarı deneysel veya karma (mix) metot.

Şekil 1. PRISMA Akış Şeması

Source: Page MJ, et al. (2021). *BMJ*, 372, n71. <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>

This work is licensed under CC BY 4.0. To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

3. Bulgular:

Bu sistematik derlemede Yüksek Öğretim Kurulu Dokümantasyon Yayın ve Daire Başkanlığına ait veri tabanından taranan ve dahil edilme kriterlerini karşılayan tam metnine ulaşılabilen, hemşirelik öğrencilerinin iletişim ve empati becerilerini geliştirmeye yönelik kanıt temelli müdahaleleri içeren 10 lisansüstü tez incelenmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya Dahil Edilerek Değerlendirilen Tezlerin Özellikleri

Araştırmannın Adı	Yıl	Yazar ve Alan	Tür	Yöntem ve Desen	Örneklem	Sonuçlar
Hümanistik Hemşirelik Bakımı Eğitiminin Öğrenci Hemşirelerin Empati Düzeyi ve Hümanist Davranma Becerileri Üzerine Etkisi	2025	ABLAĞ, N., Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı	Yüksek Lisans	Randomize kontrollü yarı deneysel çalışma	135 hemşirelik I. sınıf öğrencisi 68 uygulama 67 kontrol grubu	Hümanistik Hemşirelik Bakımı Eğitiminin, öğrencilerin empati düzeyleri ve hümanist davranışları üzerinde geliştirici bir etki oluşturduğu saptanmıştır.
Metaverse evreninde geliştirilen emzirme danışmanlığı eğitim modelinin hemşirelik öğrencilerinin danışmanlık becerisi, bilgi ve empati düzeylerine etkisinin değerlendirilmesi	2024	Güvenç, G., Kadın Hastalıklar ve Doğum Hemşireliği Anabilim Dalı	Doktora	Randomize kontrollü tek kör çalışma	111 son sınıf hemşirelik öğrencisi Müdahale 55 Kontrol 56	Metaverse tabanlı emzirme danışmanlık eğitimi (Lacta Verse) uygulamasının, hemşirelik öğrencilerinin emzirme bilgisi ve danışmanlık becerilerinin geliştirilmesinde etkili olduğu belirlenmiştir.
Hemşirelik Öğrencilerinde Öz-Farkındalık ve Empati Becerisi Gelişiminde Simülasyona Dayalı Deneyimin Etkisi	2024	Kaya, G., Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı	Doktora	Randomize kontrollü deneysel çalışma	80, 4. Sınıf hemşirelik öğrencileri Deney 40 Kontrol 40	Hemşirelik öğrencilerine yönelik Geriatrik İlaç Oyunu Simülasyon Uygulamasının, hasta odaklı bakım anlayışı çerçevesinde empati geliştirilmesine katkı sağlayan etkili bir öğretim yöntemi olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, öğrencilerin yaşlı bireylere ilişkin algı düzeylerinde artış sağladığı ve simülasyon deneyiminin öğrenme sürecine yönelik memnuniyet ile özgüven düzeylerini olumlu yönde etkilediği saptanmıştır.
Yoğun Bakım Hastası İle İletişimde Standart Hasta Simülasyon Yönteminin Hemşirelik Öğrencilerinin İletişim Becerileri, Memnuniyet ve Öğrenmede Kendine Güven Düzeylerine Etkisi	2024	Demiran, Ü., Hemşirelik Anabilim Dalı	Doktora	Ön test-son test ölçümlü randomize kontrollü deneysel araştırma	76 hemşirelik öğrencisi 38 müdahale 38 kontrol	Standart hasta simülasyon yönteminin, müdahale grubunda yer alan öğrencilerin yoğun bakım hastalarıyla kurdukları iletişim becerilerini güçlendirdiği; öğrenme sürecine yönelik memnuniyet ve öz güven düzeyleri üzerinde de olumlu etkiler oluşturduğu belirlenmiştir.

Standart Hasta ile Zenginleştirilmiş Mikro Öğretim Yöntemiyle Verilen Palyatif Bakımda Semptom Yönetiminin Öğrencilerinin Hemşirelik Öğrencilerinin Bilgi, Yanstıcı Düşünme Düzeyi ve Terapötik İletişim Becerileri Üzerine Etkisi	2023	Tayaz, E., Hemşirelik Anabilim Dalı	Doktora	Randomize kontrollü ön-test, son-test müdahale çalışması	Hemşirelik bölümü 4. sınıfta eğitim gören gönüllü 40 öğrenci 20 müdahale 20 kontrol	Standart hasta ile desteklenen mikro öğretim yaklaşımı kapsamında verilen palyatif bakımda semptom yönetimi eğitiminin, öğrencilerin yanstıcı düşünme becerileri ile terapötik iletişim becerilerinin geliştirilmesine katkı sağladığı belirlenmiştir.
Öykü Kuramı'na Temellendirilmiş Engelli Dostu Hemşirelik Eğitimi Programı'nın Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri ve Bakım Vermeye Yönelik Yeterlilik Algıları Üzerine Etkisi	2023	Soner, G., Hemşirelik Anabilim Dalı	Doktora	Karma yöntemler araştırması türlerinden çok aşamalı değerlendirme deseni kullanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda, randomize kontrollü tek kör ön test-son test deneme modeli, nitel boyutunda ise fenomenolojik görüşme ve doküman inceleme kullanılmıştır.	60 hemşirelik 4. sınıf öğrencisi 30 müdahale 30 kontrol grubu	Deney grubundaki öğrencilere uygulanan Öykü Kuramı temelli Engelli Dostu Hemşirelik Eğitimi Programının, hemşirelik öğrencilerinin engelli bireylere ilişkin empatik yönelimlerini güçlendirdiği ve engelli bireylere bakım sunmaya ilişkin yeterlilik algılarının olumlu yönde etkilendiği belirlenmiştir.
Psikiyatri Hemşireliği Eğitiminde Travelbee'nin "İnsan İnsana İlişki" Kuramına Temellendirilmiş Yaratıcı Drama Yönteminin Kaygı, Empati ve İletişim Becerilerinin Geliştirilmesine Etkisi	2022	Uzunhasanoğlu, G., Hemşirelik Anabilim Dalı	Doktora	Randomize kontrollü deneysel yöntem	Hemşirelik Bölümünün dördüncü Sınıfında okuyan 26 öğrenci 13 müdahale 13 kontrol grubu	Travelbee'nin insan-insana ilişki kuramından hareketle oluşturulan yaratıcı drama temelli eğitim programının, hemşirelik öğrencilerinin bilgi ve beceri düzeylerinde artış sağladığı belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin psikiyatri hastaları ve hasta yakınlarıyla empati kurabilme, iletişimi başlatma ve sürdürülebilir becerilerinin güçlendiği; önyargı ve kaygı düzeylerinde ise azalma olduğu saptanmıştır.

Yaratıcı Düşünme Tekniklerine Dayalı Geliştirilen Müdahale Programının Hemşirelik Öğrencilerinin Problem Çözme ve İletişim Becerilerine Etkisi	2022	Özel, Y. Hemşirelik Anabilim Dalı	Doktora	Ön test- son test randomize kontrol gruplu deneysel çalışma	56 Hemşirelik 1. sınıf öğrencisi, 28 müdahale 28 kontrol grubu	Yaratıcı düşünme teknikleri temel alınarak geliştirilen müdahale programının, hemşirelik öğrencilerinin iletişim ve problem çözme becerileri üzerinde geliştirici bir etki oluşturduğu görülmüştür.
Hemşirelik Öğrencilerine Yapılan Eğitim ve Empatik Oyunun HIV Pozitif Bireylere Karşı Tutumlarına Etkisi	2017	Deniz, E., Hemşirelik Anabilim Dalı	Yüksek Lisans	Randomize kontrollü deneysel çalışma	80 hemşirelik öğrencisi 40 deney 40 kontrol grubu	Hemşirelik öğrencilerine uygulanan empatik oyun ve eğitim müdahalelerinin, deney grubundaki öğrencilerde HIV/AIDS hastalığına yönelik bulaşma korkusu, olumsuz duygular ve profesyonel direnç düzeylerini anlamlı biçimde azalttığı belirlenmiştir. Ayrıca empatik oyunun, geleneksel eğitime kıyasla bulaşma korkusu, olumsuz duygular ve profesyonel direnç azaltılmasında daha güçlü bir etki oluşturduğu saptanmıştır.
Duygu Temelli Eğitim Programının Hemşirelik Öğrencilerinin Duyguları Fark Etme ve Empati Becerilerine Etkisi	2016	Şişman, F. N., Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı	Doktora	Randomize plasebo kontrol gruplu, tekrarlayan ölçümlü 3x3 (deney, kontrol, plasebo grubu x öntest, son test, izlem testi) deneysel bir çalışmadır	120, 2. sınıf hemşirelik öğrencileri, 40 deney 40 kontrol 40 plasebo grubu	Duygu temelli eğitim programının, hemşirelik öğrencilerinde duyguları fark edebilme, ifade edebilme ve empati becerilerinin geliştirilmesi açısından uygulanabilir ve etkili olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık, etkileşim grubu uygulamasının duyguları fark etme ve ifade etme becerileri üzerinde uzun vadeli bir etki oluşturmadığı, empati becerilerinin geliştirilmesinde ise yetersiz olduğu saptanmıştır.

Araştırma kapsamına alınan tezlerin üniversiteler arası dağılımına bakıldığında; İzmir Katip Çelebi Üniversitesi (n=1), Sağlık Bilimleri Üniversitesi (n=1), İstanbul Üniversitesi (n=2), Gazi Üniversitesi (n=1), Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (n=3), Ondokuz Mayıs Üniversitesi (n=1), Gaziantep Üniversitesi (n=1) şeklindedir. Hepsi Sağlık Bilimleri Enstitüsü kapsamındadır Yüksek Lisans (n=2) ve doktora tezi (n=8) kapsamındadır. Tezlerin yıllara göre dağılımında; 2025 (n=1), 2024 (n=3), 2023 (n=2), 2022 (n=2), 2017 (n=1), 2016 (n=1) şeklindedir ve en çok 2024 yılında olduğu görülmüştür. Hemşirelik Esasları alanında (n=2), Kadın Hastalıkları ve Doğum Hemşireliği alanında (n=1), Psikiyatri Hemşireliği alanında (n=1) ve Hemşirelik Anabilim Dalı alanına özgü ise (n=6) olduğu, en çok Randomize Kontrollü Deneysel Araştırma (n=9) olduğu, Karma Yöntem ile yapılan (n=1) olduğu belirlenmiştir. Araştırmaların örneklem grubunun tamamını hemşirelik üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Çalışma sonuçlarına bakıldığında; müdahale programlarının en az 3 oturumda, en fazla 10 oturumda; en az 46 dakika, en fazla 120 dakika süreyle uygulandığı görülmüştür. Tüm çalışmalarda girişim gruplarının ölçek puanlarında kontrol gruplarına göre anlamlı derecede artış sağlanmıştır. Tüm çalışmalarda hemşirelik öğrencilerinin iletişim ve empati becerilerini geliştirmeye yönelik yapılan kanıt temelli müdahaleleri, öğrencilerin iletişim becerilerini ve empati becerilerini geliştirme yönünde olumlu etkilerinin olduğu görülmüştür.

4. Tartışma:

Bu çalışmada incelenen, Türkiye’de hemşirelik öğrencilerinin iletişim ve empati becerilerini geliştirmeye yönelik kanıt temelli müdahaleleri içeren lisansüstü tez çalışmalarının sonuçlarına göre, bu alanda yürütülen çalışmaların sayısının sınırlı olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte incelenen tezlerin büyük çoğunluğunun doktora tezlerinden (n=8) oluştuğu görülmüştür. Ek olarak söz konusu tezlerde uygulanan müdahalelerin; öğrencilerin beceri gelişimi üzerinde olumlu etkiler oluşturduğu ve iletişim ile empati becerilerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptandığı belirlenmiştir (Tablo 2).

Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında ise; Gutierrez-Puertas ve arkadaşlarının (2020), hemşirelik öğrencilerinin hastalarla iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik eğitsel müdahaleler içerikli sistematik derleme çalışmasında; uygulanan müdahalelerin iletişim becerilerinde anlamlı sonuçlar elde etmesine rağmen, hangi yöntemin daha etkili olduğuna ilişkin kesin bir yargıya henüz ulaşamadığı görülmüştür. Cho ve Kim’in (2024), hemşirelik öğrencilerinde empatinin geliştirilmesinde simülasyon temelli müdahalelerin etkililiğini değerlendirdiği bir sistematik derleme ve meta-analiz çalışmasında; simülasyon temelli eğitimin hemşirelik öğrencilerinin genel empati becerilerini anlamlı

biçimde geliştirebileceği gösterilmiştir. Benzer şekilde Chua ve diğerlerinin sistematik derleme ve meta-analiz (2021) çalışmasında; sağlık alanındaki öğrencilerde empatinin geliştirilmesinde simülasyon temelli müdahalelerin (rol play, hastalık durumuna özgü simülasyonun) kullanımının, öğrencilerde empatiyi geliştirmede etkili olduğu gösterilmiştir. Yine Levett-Jones ve arkadaşlarının (2019), lisans hemşirelik öğrencileri için empati eğitiminin etkililiğine ilişkin yapmış olduğu bir sistematik derleme çalışmasında; etkili müdahalelerin, kırılğan hasta gruplarına odaklanan ve rehberli yansıma fırsatları sunan yoğun ve deneyimsel simülasyonlar olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, araştırma tasarımlarının kanıt düzeyi ve öznel ölçümlerin kullanımı açısından sınırlı olduğu ifade edilmiştir.

Hemşirelik öğrencilerinde kullanılan empati eğitimi programının empati, iletişim becerileri ve duygusal yetkinlik üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmada; empati eğitimi programının, hemşirelik öğrencilerinde empati, iletişim ve duygusal yetkinliği etkili biçimde geliştirdiği görülmüştür (Ko et al., 2025). Başka bir çalışmada ikinci sınıf hemşirelik öğrencilerinde empati haritalama ve mini-simülasyonun empati ve iletişim öz-yeterliği üzerindeki etkilerini inceleyen bir çalışmada; öğrenme sürecinde empati haritalama ve mini-simülasyon yöntemlerinin kullanımının, öğrencilerin daha derin ve kapsamlı öğrenmelerini destekleyerek hem empatiyi hem de iletişimde özgüveni artırdığı vurgulanmıştır (Huang et al., 2025). Farkındalık temelli meditasyon yoluyla hemşirelik öğrencilerinde şefkat, empati ve iletişimin geliştirilmesine yönelik yapılan bir çalışmada; şefkat meditasyonunun, hemşirelik öğrencilerinin şefkat, empati ve iletişim becerilerini geliştirdiği, mesleki ve duygusal gelişimlerini desteklediği belirlenmiştir (Şengül et al., 2025).

Drama ile bütünleştirilmiş iletişim becerileri eğitimine ilişkin bir çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin öz etkililik düzeylerinde artış olduğu, ancak iletişim becerileri, empatik eğilimler ve eleştirel düşünme düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmadığı bildirilmiştir. Bu durumun, çalışma gruplarının genişliği ve uygulama süresinin sınırlı olmasıyla ilişkili olabileceği vurgulanmıştır (Molu, Ceylan & Özcan, 2019). Öte yandan, hemşirelik öğrencilerinin kanser hastalarına yönelik problem çözme eğitimi sonrasında gerçekleştirdikleri psikososyal müdahaleleri inceleyen bir çalışmada, öğrencilerin hasta bireye uygun bilgi sunma, etkin dinleme ve empati becerilerini kullanabilme ile hastanın psikolojik gereksinimlerini tanımlayabilme konularında farkındalık geliştirdikleri ve bu durumun bakım sürecine olumlu yansıdığı belirtilmiştir (Eskiyurt & Özkan, 2017).

5. SONUÇ

Bu sistematik derleme, Türkiye’de hemşirelik öğrencilerinin iletişim ve empati becerilerini geliştirmeye yönelik kullanılan kanıt temelli müdahalelerin etkililiğine ilişkin ön kanıtlar sunmaktadır. İncelenen çalışmalar, farklı eğitim yöntemlerinin kullanılmasıyla öğrencilerin empatik eğilimlerinin ve terapötik iletişim becerilerinin anlamlı düzeyde güçlendiğini ortaya koymaktadır. Özellikle yapılandırılmış eğitim programları ve deneyim temelli öğretim yaklaşımlarının, öğrencilerin hasta ile kurdukları etkileşimi olumlu yönde etkilediği görülmektedir.

Uygulanan müdahale programlarının, hemşirelik öğrencilerinin öğrenme sürecine yönelik memnuniyetlerini ve özgüven düzeylerini artırdığı; terapötik iletişim becerilerinin geliştirilmesinde eğitim programlarının etkili olduğu belirlenmiştir. Ek olarak söz konusu müdahalelerin, öğrencilerin bakım verme sürecine ilişkin yeterlilik algılarını olumlu yönde etkilediği ve problem çözme becerilerinin gelişimine katkı sağladığı görülmüştür. Bu programlar kapsamında öğrencilerin bilgi ve beceri düzeylerinde artış olduğu, psikiyatri hastaları ve hasta yakınlarıyla empati kurabilme, iletişimi başlatma ve sürdürülebilir becerilerinin güçlendiği, önyargı ve kaygı düzeylerinin azaldığı saptanmıştır. Bununla birlikte, öğrencilerin kendi duygularını fark edebilme ve ifade edebilme becerilerinin geliştirilmesinde de bu müdahalelerin uygulanabilir ve etkili olduğu ortaya konulmuştur. Sistematik derlemelere ilişkin belirlenmiş kılavuz (PRISMA) doğrultusunda araştırma yöntemlerinin titizlikle uygulanması, çalışmaların dâhil edilmesi ve dışlanması gibi değerlendirme ölçütlerinin iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak yapılması bu çalışmanın güçlü yönlerindedir. Çalışmanın sadece Türkiye’de yapılmış lisansüstü çalışmalar kapsamında yapılması, açık erişimi olmayan çalışmaların dışlanması, müdahalelerin etkisinin öğrencilerle yapılması ve hasta geri bildirimlerinin sınırlı olması bu çalışmanın sınırlılıklarındandır. Bu sınırlılıklara rağmen, çalışma hemşirelik öğrencilerinde iletişim ve empati becerilerini geliştirmeye yönelik kanıt temelli müdahaleleri sistematik biçimde ele alarak literatüre önemli katkılar sunmaktadır. Gelecekte yapılacak araştırmalarda, kuramsal temelli, uzun dönem izlem içeren ve hasta perspektifini de kapsayan çalışmaların planlanması önerilmektedir.

5.1. Öneriler:

Hemşirelik öğrencilerinde iletişim ve empati becerilerini geliştirmeye yönelik daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Bu sayede, kuramsal çerçevelerle yönlendirilen ve daha tutarlı biçimde yapılandırılmış etkili eğitsel stratejiler aracılığıyla hemşirelik öğrencilerinin iletişim ve empati becerileri geliştirilebilir. Ayrıca, gelecekte yapılacak çalışmalarda hemşirelik öğrencileriyle kurulan

iletişime ve algılanan empatiye ilişkin hasta bakış açısının raporlanması da önem taşımaktadır. Hemşirelik öğrencilerinde iletişim ve empati becerilerini geliştirmeye yönelik bu tür kanıt temelli müdahalelerin yapılandırılmış hemşirelik eğitim programlarına entegre edilmesi, bireysel farkındalığı artırabilir, öğrencileri gelecekteki mesleki çalışma ortamlarına hazırlayabilir, mesleki dayanıklılığı güçlendirebilir ve hasta merkezli bakımın desteklenmesine katkı sağlayabilir. Müdahale yöntemlerinin, hemşirelik öğrencilerinin hastalarla iletişimini ve empati yeteneklerini geliştirdiği gösterilen literatürdeki diğer eğitsel stratejilerle birlikte kullanılması, iletişim ve empati becerilerinin daha da güçlendirilmesine katkı sağlayabilir.

Kaynaklar

- Alligood, M. R. (2018). The structure and analysis of specialized nursing knowledge. In M. R. Alligood (Ed.), *Nursing theorists and their work* (pp. 44–48). Elsevier.
- Arzu, S., & Kıvanç, Ç. (2024). Hemşirelerin empatik eğilim düzeylerinin ve iletişim becerilerinin eleştirel düşünmeye etkisi. *Bingöl Üniversitesi Sağlık Dergisi*, 5(1), 95–104.
- Bilge, Y., & Bilge, Y. (2017). Empati eğitim programının empatik eğilim düzeyi üzerindeki etkisinin incelenmesi: Sağlık meslek lisesi örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52), 607–614.
- Bramhall, E. (2014). Effective communication skills in nursing practice. *Nursing Standard*, 29(14), 53–59.
- Cho, M. K., & Kim, M. Y. (2024). Effectiveness of simulation-based interventions on empathy enhancement among nursing students: A systematic literature review and meta-analysis. *BMC Nursing*, 23(1), 319. <https://doi.org/10.1186/s12912-024-01927-6>
- Chua, J. Y. X., Ang, E., Lau, S. T. L., & Shorey, S. (2021). Effectiveness of simulation-based interventions at improving empathy among healthcare students: A systematic review and meta-analysis. *Nurse Education Today*, 104, 105000. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2021.105000>
- Eskiyurt, R., & Özkan, B. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin kanser hastalarına yönelik problem çözme eğitimi sonrası yaptıkları psikososyal müdahalelerinin incelenmesi. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 3(2), 316–322.
- Gutierrez-Puertas, L., Marquez-Hernandez, V. V., Gutierrez-Puertas, V., Grados-Gamez, G., & Aguilera-Manrique, G. (2020). Educational interventions for nursing students to develop communication skills with patients: A systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(7), 2241. <https://doi.org/10.3390/ijerph17072241>
- Kiani, E., Balouchi, A., & Shahsavani, A. (2016). Investigation of nursing students' verbal communication quality during patients' education in Zahedan hospitals: Southeast of Iran. *Global Journal of Health Science*, 8(9), 331. <https://doi.org/10.5539/gjhs.v8n9p331>
- Ko, E. J., Seo, E. J., Lee, Y., Ha, J., Kim, S., & Park, J. H. (2025). The impact of an empathy education programme on empathy, communication skills and emotional competency in nursing students: A quasi-experimental study. *Nurse Education in Practice*, 85, 104364. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2025.104364>
- Levett-Jones, T., Cant, R., & Lapkin, S. (2019). A systematic review of the effectiveness of empathy education for undergraduate nursing students. *Nurse Education Today*, 75, 80–94. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2019.01.006>

- Li, X., Wei, R., Slatyer, S., & Rappa, N. A. (2025). Extended reality for enhancing communication skills in nursing education: A scoping review. *Teaching and Learning in Nursing*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1016/j.teln.2025.01.004>
- Meleis, A. I. (2011). *Theoretical nursing: Development and progress* (5th ed.). Lippincott Williams & Wilkins. 360-366.
- Molu, N. G., Ceylan, B., & Özcan, F. Y. (2019). Drama ile bütünleştirilmiş iletişim becerileri eğitiminin hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerileri, öz-yeterlik ve empatik eğilim düzeylerine etkisi. *Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 13–26.
- Şengül, T., Özkan, A., Eminoğlu, A., Shoqirat, N., Singh, C., Mahasneh, D., & Kirkland-Kyhn, H. (2025). Enhancing nursing students' compassion, empathy and communication through mindfulness-based meditation: A mixed-methods study. *Nursing Open*, 12(11), e70325. <https://doi.org/10.1002/nop2.70325>